

Monitorowanie procesów rewitalizacji

Rewitalizacja, będąc polityką długofalową, wymaga cyklicznej i pogłębionej oceny prowadzonego procesu, która pozwoli gminie – jako organizatorowi i koordynatorowi tej polityki rozwojowej – odpowiedzieć na kilka ważnych pytań: czy zaplanowany proces przebiega zgodnie z planem?; jakie napotyka bariery i w jaki sposób można je przewyciężyć?; czy interwencja została dobrze dobrana do potrzeb i czy jest skuteczna, tj, prowadzi do trwałej zmiany społeczno-gospodarczej na obszarze rewitalizacji?; wreszcie, czy program po kilku latach realizacji jest jeszcze aktualny?

Odpowiedzi na te i inne pytania dotyczące tempa, istoty i prawidłowości zaplanowanego procesu rewitalizacji służy dobrze przygotowany system monitorowania programu rewitalizacji, czyli taki, który pozwala w łatwy i powtarzalny sposób prowadzić obserwację i kontrolę wdrażanej interwencji, a także daje przesłanki do kontynuacji procesu, jego zmiany lub zaprzestania – w przypadku osiągnięcia wyznaczonych celów. Taka koncepcja monitorowania wykracza poza zwykłą sprawozdawczość przygotowywaną przez gminy np. na potrzeby raportów o stanie gminy. Oprócz monitorowania stopnia wdrażania przedsięwzięć rewitalizacyjnych trzeba bowiem pokusić się o ocenę całego procesu – w myśl ustawy przekłada się to na ocenę stopnia realizacji celów rewitalizacji, jak i aktualności GPR, które powinny odbywać się co najmniej raz na trzy lata. To podejście też sprawia, że prowadzone badanie monitoringowe powinno obejmować analizę ilościową, którą prowadzi się za pomocą „twardych” wskaźników, a także badanie jakościowe pozwalające na głębszą ocenę uwzględniającą np. zmiany w uwarunkowaniach zewnętrznych czy opinie interesariuszy procesu.

Na Mazowszu systemy monitorowania zaplanowały wszystkie gminy, które opracowywały GPR na podstawie ustawy o rewitalizacji. Zgodnie z badaniem GUS obejmującym dane za rok 2019 gminy mazowieckie posiadające GPR w większości dobrze identyfikowały wskazaną przez ustawodawcę częstotliwość badania monitoringowego – 12 gmin zaplanowało bowiem prowadzenie wymaganej oceny co trzy lata, cztery – co dwa lata, a dziewięć – raz do roku. Trzeba też zauważyć, że w przypadku programów przygotowywanych na podstawie ustawy o samorządzie gminnym, którym „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” nie narzucały obowiązku prowadzenia monitoringu, aż 74%, czyli prawie trzy czwarte, gmin mazowieckich uwzględniło w programach zapisy dotyczące monitorowania.

Niestety, jak wynika z różnych badań prowadzonych tak na szczeblu krajowym, jak i regionalnym przyjęte w programach zapisy często nie przekładają się na faktyczne prowadzenie działań monitoringowych. Nie inaczej jest też na Mazowszu. Z wywiadów, przeprowadzonych na potrzeby badania ewaluacyjnego „Wpływ działań rewitalizacyjnych z perspektywy 2014-2020 na jakość życia mieszkańców gmin województwa mazowieckiego”, wynika, że „[...]jedynie jedna trzecia przedstawicieli gmin [...] wskazała, że realizowano badania monitoringowe programu rewitalizacji w ich gminie. Tylko niecałe 15% respondentów wskazało, że raporty z monitorowania programów rewitalizacji zostały udostępnione w BIP i na stronach internetowych gmin”. Zaniechanie monitorowania procesów rewitalizacji oznacza, że gminy prowadzą interwencję, nie mając wiedzy na temat osiągniętych efektów, szczególnie w trudnej sferze społecznej.

Dobrym przykładem monitorowania może za to poszczycić się Płock, który w sposób cykliczny prowadził już takie badania podczas wdrażania wcześniejszego Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Płocka. Wnioski z oceny przebiegu procesu rewitalizacji stały się podstawą opracowania obecnego programu. Obecny system oceny opiera się na wypracowanych kartach realizacji

przedsięwzięć i na wskaźnikach realizacji programu, na którą składają się dane statystyczne odnoszące się do zjawisk kryzysowych zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji. Lista wskaźników do monitorowania zjawisk i celów rewitalizacji wraz z wartościami bazowymi i docelowymi stanowi element opisu tego systemu. Sprawozdania z oceny procesu umieszczane są na stronach gminy.

Dobłą praktyką w zakresie włączenia społecznego w system oceny procesu rewitalizacji może także podzielić się Brwinów, który duży akcent położył na badania jakościowe, angażujące interesariuszy. W systemie monitorowania przewidziano prowadzenie badań ankietowych na temat aktualnych potrzeb i problemów obszaru rewitalizacji oraz oceny stopnia realizacji celów rewitalizacji. Ponadto zaplanowano organizację otwartych spotkań sprawozdawczych z realizacji programu.

Podsumowując, warto podkreślić, że monitorowanie procesu w obecnym porządku prawnym jest dla gmin nie tylko obowiązkowe, ale jest również jedynym sposobem na ocenę skuteczności prowadzonych działań. Stąd kluczowe wydaje się skonstruowanie przejrzystego i spójnego systemu, który pozwoli na pracownikom gminy na samodzielne, bezproblemowe i regularne prowadzenie czynności w tym zakresie.

Katarzyna Spadło,

Centrum Doradztwa Rewitalizacyjnego IRMiR

Artykuł powstał w związku z realizacją projektu pn. „Regiony rewitalizacji - Wzmacnianie zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych”.